

Péter Zsombor

Nincs kegyelem

Számos nagyjátékfilmben megidéztek már az 1956-os októberi forradalmat. A következményeivel, utóhatásaival azonban annál kevesebben foglalkoztak. Matúz Gábor mégis erre vállalkozott, amikor elkészítette a félig dokumentarista, félig fikciós elemekre épülő Nincs kegyelem című alkotást.

A történet december 8-át eleveníti fel Salgótarjánban, amikor is a pufajkások és a szovjet katonák válogatás nélkül löni kezdték a tüntető, fegyvertelen tömeget. A halálos áldozatok számát mind a mai napig nem tudni pontosan. Legkevesebb 47-en vesztették életüket, de egyes források szerint 131-re rúgott a halottak száma. A legfiatalabb áldozat mindössze 10 éves volt. A forradalom utáni megtorlási időszak talán legvéresebb epizódja ez a nap.

Mint említettem Matúz kétféle nézőpont alapján meséli el az esetet. Dokumentumfilmként remekül helyt áll a Nincs kegyelem, ez kétségtelen. Informatív, történelmileg hiteles beszámolók, archív felvételek alapján, mégsem csak a száraz tényeket közölve vezetnek fel levéltári dolgozók, történészek a forradalom következményeit. A cselekmény első harmada felöleli az október–december közti időszakot, bemutatva mindkét felet, a forradalom és ellenforradalom nézőpontjait. Kádár és Nagy Imre nyilatkozatai állnak szemben egymással, valamint a párt emberei mondják el, hogy a karhatalmi erők „nem kukoricáznak”, hanem vasököllel lecsapnak azokra, akik láznak a rendszer ellen. A dokumentarista szegmens a túlélők történeteitől válik még ridegebbé és valóságosabbá. Ahogy felvázolják a néhány perc alatt lezajló döbbenetes eseményeket, sokkot, egészen

átélhetővé teszik a tragédiát. A Nincs kegyelem másik fele nagyjátékfilmes eszközökkel mutatja be két nap történéseit, a helyiek szemszögén keresztül. Matúz művével pedig itt kezdődnek a gondok. Az egy beszámoló, egy történetmesélő jelenet kvázi kiüti egymást, így nincs ritmusa a filmnek. Az a kisebb probléma, hogy számtalan karaktert vonultat fel, ebből adódóan senkit nincs idő megfelelően bemutatni. Bőven elég lett volna három-négy szereplő, ugyanis egy

idő után repetitív és vontatottá válik a cselekmény. Hétköznapi embereket látunk, amint hétköznapi dolgokat csinálnak, ez rendben van. Ellenben teljesen indokolatlan három szexjelenetet beiktatni és elnyújtott, mégis felszínes családi problémákba betekinteni, amiknek nincs funkciója. A pufajkás tömegoszlató szálában és karakterében sokkal több volt, az ő történetéből egy komplex sztorit ki lehetett volna hozni. Egy esetleges belső vívódással, dilemmával a jó és rossz harcáról, de Matúz csak fekete vagy fehér szereplőket írt, amiért nagy kár. Érthető, hogy a felelősségre vonás, illetve hiányának ábrázolása volt a cél, de a fikciós történet, így egy sablonokból építkező, hatásadás láttelelet lett, ami mindenáron sokkolni próbál. Ez leginkább a tényleges sortűznél mutatkozik meg. Borzasztóan pátoszos, mi több történelmileg hiteltelen, hogy pont a himnusz után kezdik el lőni a

tömeget, holott a valóságban nem így történt. A feljegyzések szerint az egyik tüntető által felrobbantott ártalmatlan hanggránát után kezdődött a lövöldözés. Tény, hogy dramaturgiailag hatásosabb, ha kicsit átírják a tényeket, de így pont a dokumentarista jelleg veszik el. Sajnos nem sikerült jó arányérzékkel lavírozni e két stílus közt.

Ez a kettősség lengi körbe az összképet is. Ingadozó színészi játék, képi világ, karakterrajzok, cselekményvezetés. Ettől függetlenül a Nincs kegyelem fontos darab, egy fontos témáról és időszakról, amiről keveset hallani. Dokumentumfilmként megállja a helyét, de önálló műként sok sebből vérzik. Két szék közt a pad alá tipikus esete, amit érdemes megnézni, de kiforrottabb fikciós szállal, sokkal nagyobb hatást érhetett volna el.

